

יעוץ ותוכן הלכתי הרב צבי הרץ
כתיבה ועריכה שלמה שימון

עלון סיפורים להלכה שלמה

ערש"ק פרשת עקב תשע"ז

עלון מס' 61

בס"ד

השומר שבת חלק י'

תקציר הפרקים הקודמים

הנערים קבעו ללמוד שיעור קבוע במסכת שבת עם הרב יעקב פעם בשבוע, ביום שלישי, והרב יעקב התנה את הדבר בכך שהם גם ילמדו אח"כ הלכות שבת הלכה למעשה. לאחר עבודה מאומצת השלימו הנערים את פרויקט כתיבת הקונטרס בהלכות פסח, הנערים בקשו ממר שכטר כי יעזור להם להוציא את הקונטרס לאור

נחום "עידו עוד לא הגיע" – "אני יודע" הגיב נחום "הוא אמר שתוך כמה דקות הוא מצטרף אלינו" ובעודם מדברים הגיח עידו כששתי כוסות בידיו – "סחתיין על הפינוק" קרא לעברו אליהו "איזה פינוק?!" ענה עידו "כואב לי הגרון, אז הכנתי כוס תה" – "אה מצטער" אמר אליהו "לא ידעתי, אבל למה הבאת שתי כוסות?" הוסיף אליהו לשאול "זה בשביל לקרר את התה, כי אין לי כבר סבלנות לחכות עד שהתה יתקרר, אז לקחתי כוס נוספת שבעזרתה ניתן יהיה לקרר את התה" – "שטויות" אמר נתן "ככה לא ניתן לקרר את התה" – "בטח שאפשר" אמר אליאב "הרי למדנו עם הרב יעקב שכלי שני לא מבשל" – "אז מה?" אמר נתן

"מה זה מוכיח?" – "זה מוכיח" אמר אליאב "שברגע שמערים את התה מכוס אחת לשניה, דרגת החום יורדת, משמע שכך ניתן לקרר כוס תה" – "אבל אם זה נכון" המשיך נתן להקשות "אז למה אבא שלי אמר שאסור להכניס חתיכת לימון לתוך כוס תה בשבת כי המים החמים שבכוס מבשלים את הלימון" – "שאלה טובה מאד" אמר אליאב "בנראה שללימון יש דין מיוחד, בגלל שהוא חמוץ" אמר אליאב בחיוך ובכל מקרה הוסיף "ככה מקובלנו מבית סבתא, שכדי לקרר כוס תה יש לערותו מספר פעמים מכוס לכוס, ובקשר ללימון, נשאל את הרב יעקב מדוע הדבר הוא כך"

"טוב חברים" אמר נחום "מרוב דיבורים נראה לי שהתה של עידו כבר התקרר, אבל אנחנו עוד לא התחלנו לדבר על הקונטרס, אז אני מציע שנעצור כאן את הוויכוח הלוהט" – "רעיון מצויין" התערב מתן "שאם לא כן ע"י הוויכוח הלוהט כוס התה של עידו יתחמם שוב" וכולם פרצו בצחוק גדול – "סבבה" אמר נחום "עכשיו אחרי שגם צחקנו בוא נהיה רציניים" ואז החל נחום לפרט לחבורה כיצד הוא רואה בעיני רוחו את הקונטרס החברים הקשיבו וכל אחד אחד בתורו את הערותיו עד שלבסוף סיכמו ביניהם כיצד יראה הקונטרס.

"יופי" סיכם מתן את הדברים "אחרי שהגענו להחלטה אנחנו מוכנים ומזומנים ללכת לפגישה עם יהודה" – "שיהיה בהצלחה" קראו כולם

לאחר השיעור, כאשר התקבצו הנערים סביב מר שכטר פתח מר שכטר ואמר "ב"ה השגתי לכם מישהו שיש לו הוצאה לאור, והוא מוכן להפיק לכם את הקונטרס" – "יש" קראו כולם "איזה יופי" – "אז מה עכשיו?" הזדרז נחום ושאל – "רגע רגע" אמר מר שכטר "סבלנות, עוד לא סיימתי את דברי" – "סליחה" אמר נחום והוריד את ראשו – "זה בסדר" אמר מר שכטר "אני מבין שאתם מאד נרגשים" – "כן, נכון" אמר מתן "בכל זאת, לא בכל יום אנחנו מוציאים ספר" – "ובטח ובטח שישנה התרגשות בקונטרס הראשון שלנו" הוסיף עידו – "אתם צודקים בהחלט, אך דעו כי אסור להיחפז וצריך לעשות כל דבר במתינות כי החיפזון הוא מן ה..

אין צורך להמשיך" אמר מר שכטר אחר הוסיף "ובמיוחד אם מה שמוצאים זה ספר קודש, שח"ו לא תצא תקלה מתחת ידינו" – "צודק" ענו כולם "אבל בחסדי ה' עלינו" המשיך מר שכטר ואמר "יהודה חברי הטוב משכבר הימים הסכים לעשות את העבודה, ואני גם יודע שהוא מאד מקפיד על קיצו של יוד, אבל אני חוזר ואומר, צריך להיות סבלניים כי יהודה הוא איש עסוק מאד ושלא תחשבו שהוא יעשה את העבודה מהיום למחר, אה רגע, נזכרתי" הוסיף מר שכטר "אם כבר דיברנו על מחר, קבעתי מחר בערב פגישה עם יהודה על מנת שנסגור את הפרטים חשבתי אולי מישהו

מכם ירצה להצטרף" – "בוודאי" אמר מתן "נחום ואני נצטרף אליך" – "מצויין" נענה מר שכטר "ולפני זה תשבו כולכם ותגבשו דעה איך אתם רוצים שהקונטרס יראה" – "בסדר גמור" אמר נחום "מחר בהפסקות נשב ונדבר" – "א"כ" סיכם מר שכטר את השיחה "נתראה בעז"ה מחר" – "סגור" ענו נחום ומתן

למחרת, כשהסתיים השיעור, עידו הזדרז לצאת החוצה מהכיתה – "היי עידו" קרא נחום "לאן אתה רץ?" – "כואב לי הגרון" ענה עידו "אז חשבת ללכת להכין לעצמי כוס תה בחדר מורים" – "ומה עם הפגישה שלנו?" שאל נחום "תתחילו בלעדי, ותוך כמה דקות אני אצטרף" בסדר ענה נחום.

הנערים התיישבו מתחת לסככת העץ הקבועה שלהם "טוב" פתח נחום ואמר – "רגע נחום, חכה רגע" אמר אליאב – "מה קרה" שאל

איסור מוליד. (רמ"א שיח, טז) ודעת השו"ע להקל שאין בשינוי מצב הצבירה איסור. (שו"ע שיח, טז) אך בכל מקרה איסור גם לפי השו"ע לחמם מרק קפוא משום איסור מבשל וכך נכתב בילקוט יוסף "מרק שהוקפא בפריזר ונעשה קרח, אין להניחו על גבי פלאטה לחממו בשבת, שדינו כדבר לח. ואע"פ שדעת רבינו ירוחם דתבשיל לח שנתבשל, אם הוא מצטמק ורע לו מותר לחזור ולחממו, מכל מקום לא כל דבר לח נחשב למצטמק ורע לו, וגם יש המחלקים בין תבשיל למים, וגם פוסקים רבים חולקים על זה. לכן יש להחמיר בדבר. (ילקו"י שבת כרך ג' עמ' ר"א) אבל מותר ליתן פשטידא על גבי פלאטה חשמלית אע"פ שהשומן שבה שנקרש, חוזר ונימוח. ואין זוהי איסור לא משום בישול ולא משום נולד. שדינו כתבשיל שרובו יבש שאין בישול אחר בישול (ילקו"י שבת ג')

מאכל שחלקו מוצק וחלקו נוזלי, יש מחמירים להוציא את כל הנוזל ממנו לפני שיהיה מותר לחממו בשבת. (משנה ברורה סימן שיח ס"ק לב) ויש מקילים שהולכים אחר הרוב, ואם רוב המאכל מוצק מותר לחממו בשבת למרות שיש בו מיעוט נוזלי. (שו"ת יביע אומר חלק ו סימן מח)

אך מאכל מבושל נוזלי קר אינו נחשב קלי הבישול, ולכן מותר לשים אותו בתוך כלי שני. ולכן מותר לשפוך חלב קר לתוך כוס קפה שהיא כלי שני.

(שש"כ א, סא, שו"ת יביע אומר חלק ז סימן מ אותיות א-ב) אך לתוך כלי ראשון כגון לתוך סיר המונח על האש איסור לשפוך מאכל נוזלי קר אע"פ שהוא מבושל. וכן יש להחמיר שלא לשפוך על דבר גדול מוצק חם שנקרא בהלכה דבר גוש, כי לחלק מהפוסקים דבר גוש דינו ככלי ראשון אע"פ שהעבירוהו לכלי שני. ולכן איסור לשפוך רוטב קר על בורקס חם, או מרק קר על נתח בשר חם. ובנתינת קטשופ על תפוח"א חם ניתן להקל. (שו"ת אגרות משה חלק ד סימן עד אות ה, שש"כ א, סד)

אך בילקו"י כתב "יש אומרים שאע"פ שכלי שני אינו מבשל, היינו דווקא בדבר לח, שדפנות הכלי מצננות את מה שבתוכו. אבל דבר יבש וגוש שאין בו רוטב, וכגון אורז וחיכות בשר או דגים וכדומה, דינם ככלי ראשון כל זמן שהיד סולדת בהם (מהרש"ל) ויש חולקים וסוברים שאין לחלק בזה בין דבר לח לדבר גוש ועב, שלעולם כלי שני אינו מבשל. וכן עיקר לדינא. ולכן מותר לערות מרק צונן לתוך אורז חם שהיד סולדת בו שבצלחת, או לתוך חתיכת בשר רותח שבכלי שני (ילקו"י שבת כרך ג' עמ' ר"א)

"הרב" שאל עידו האם מותר להטביל חלה בתוך מרק חם? והרב יעקב ענה "נחלקו הפוסקים ראשונים ואחרונים האם יש בישול אחר אפיה, השו"ע בסימן שיח סעיף ה הביא את המחלוקת, ומשמע ממנו שמקילים ואין בישול אחר אפיה. וכן פסק הרב עובדיה יוסף (שו"ת יחוה דעת חלק ב סימן מד) ויש מפוסקים הספרדים שמחמירים. (בן איש חי שנה שניה פרשת בא אות ו, שו"ת אור לציון חלק ב דיני בישול בשבת אות ד.)

האשכנזים מחמירים ע"פ דברי הרמ"א לאסור לשים לחם במרק חם ואפילו המרק נמצא בתוך כלי שני. (רמ"א שיח, ה) אבל אם המרק כבר נמצא בכלי שלישי ניתן להקל, ובוזה אפשר לדון שהמקצת היא כלי שני ולכן הצלחת היא כלי שלישי ומותר להטביל את החלה במרק שבצלחת. (שש"כ א, סח)

"זהו סיימנו להיום" אמר הרב יעקב "בעז"ה שבוע הבא נסיים את נושא הבישול בשבת ובנתיים שיהיה לכולנו שבוע טוב" לאחר השיעור ניגש מר שכטר לבחורים ואמר נו אתם מוכנים לפגישה מחר - "ברור" ענו נחום ומתן - "מצויין" ענה מר שכטר "או אולי בעז"ה תהיה מחר הפתעה לכולכם..."

אחרי הלימודים מיהרו הנערים לביתו של מר שכטר - "ערב טוב" ברכם מר שכטר "אני ממש מצטער" - "מה קרה?" שאל נחום - "הייתה לי טעות כשקבעתי עם יהודה, הוא אמר שניפגש ביום רביעי בתאריך מסוים, אך לא שמתי לב שהמדובר הוא על יום רביעי שבוע הבא, וכל היום ניסיתי לעדכן אתכם אך אתם הייתם בשיבה ולא ידעתי כיצד להשיג אתכם, אני ממש מבקש את סליחתכם" - "הכל בסדר" ענו השניים "כל עכבה לטובה" הוסיפו "וחוץ מזה" אמר מתן "כבר למדנו כמה פעמים שדברים טובים הולכים קשה, אז כנראה מה שאנחנו עושים הוא דבר טוב" - "זה נכון" אישר מר שכטר את הדברים

יום שלישי הגיע, החבורה התכנסה בחדר הלימוד, הרב יעקב עוד לא הספיק להתיישב וכבר אליאב קרא "הרב יש לנו שאלה" - "אני מבין שהשאלה ממש חשובה" אמר הרב יעקב בחיוך - "חשובה מאד, כי היא עוסקת בהלכות שבת" נענה אליאב "אבל אני מבין מה הרב רומז" אמר אליאב והשתתק - "זה בסדר אליאב, אתה יכול לשאול, הרי כבר כתוב אין שמחה כהתרת הספיקות" - "השאלה היא" אמר אליאב "אם למדנו שכלי שני

לא מבשל אז מדוע אבא של נתן אמר שאסור לשים לימון בתוך כוס תה בשבת?" - "שאלה מצוינת" השיב הרב יעקב "וברוך שכיוונת, כי בדיוק על זה נדבר היום בעז"ה, אך לפני זה קודם כל לשיעור הגמרא"

לאחר לימוד הגמרא פתח הרב יעקב ואמר "למדנו כבר על עניין כלי שני בשבת אך לפני שנמשיך הלאה בנושא זה נחזור שוב על ההגדרה מה הוא כלי שני, ובכן כלי שני נקרא הכלי שלא היה על האש, אלא העבירו אליו את המאכל מהכלי שהתבשל על האש. (ע"פ שו"ע שיח, ט)

כלי שני אינו מבשל אפילו יש בו חום שהיד סולדת בו. (שבת מ ע"ב) והסיבה לכך היא שמאחר והכלי השני לא עמד על האש, דפנותיו קרים והוא מקרר את המאכל החם שהוכנס לתוכו. (תוספות)

וי"א שאם המאכל הוא בחום שהיד נכוית בו מבשל אפילו בכלי שני. (משנה ברורה סימן שיח ס"ק מח בשם הח"י אדם) על כן מעיקר הדין מותר להניח בתוך מים חמים הנמצאים בכלי שני מאכל מסוים על מנת לחממו, אבל בגמרא מוזכרים מיני מאכלים שבגלל עדינותם הם כן מתבשלים בכלי שני כגון ביצה (שבת לח ע"ב) ודג מלוח (שבת קמה ע"ב) והם נקראים קלי הבישול.

לכן איסור לשים עלי תה בכוס מים חמים אפילו בכלי שני (משנה ברורה סימן שיח ס"ק לט, שו"ת יביע אומר חלק ז סימן מ אות ג) בשאר מאכלים נחלקו האחרונים, יש שהתירו לשים שאר מאכלים בכלי שני כגון נענע ולימון. (שו"ת יחוה דעת חלק ו סימן כב)

ויש שאסרו לשים כל מאכל שהוא שאינו מבושל בתוך כלי שני, שמא הוא מקלי הבישול. (שש"כ פרק א סעיף נט) וזה גם עונה לשאלתך אליאב"

אחר המשיך הרב יעקב ואמר "תבשיל נוזלי שהתבשל לפני שבת והתקרר, איסור לחממו שוב בשבת, כי יש בישול אחר בישול בלח. ולכן איסור לשים מרק קר על הפלטה בשבת (שו"ע שיח סעיף ד). וכן נהגו כל קהילות הספרדים והאשכנזים. (חוץ מחלק מקהילות תימן שנהגו כפסק הרמב"ם בהלכות שבת פרק ט הלכה ג - שאין בישול אחר בישול גם בלח.)

מרק קרוש או קפוא לדעת האשכנזים איסור לחממו גם משום

הלכות מוקדיש השבוע לעילוי זשבת

מור אבי ר' דוד שלום בר שלמה רב שיפמן ע"ה

הרה"ק משולם זושא בה"ר אהרן יוסף לוריא זצוק"ל ז"ע